

Organizația Națiunilor Unite (ONU): dreptul la informare și educație

1. Dreptul la sănătate sexuală și reproductivă și dreptul la educație fără discriminare

Comitetul pentru Drepturi Economice, Sociale și Culturale (ONU) afirmă că dreptul la sănătate sexuală și reproductivă, împreună cu dreptul la educație¹ și dreptul la non-discriminare și egalitate între bărbați și femei,² implică un drept la educație privind sexualitatea și reproducerea, care să fie complex, non-discriminatoriu, bazat pe dovezi, exact din punct de vedere științific și adecvat din punct de vedere al vârstei.³ Toți indivizii și toate grupurile, inclusiv adolescenții și tinerii, au dreptul la informații bazate pe dovezi cu privire la toate aspectele sănătății sexuale și reproductive.⁴

Astfel de informații trebuie transmise într-o manieră compatibilă cu nevoile individului și ale comunității, luând în considerare, de exemplu, vârsta, sexul, capacitatea lingvistică, nivelul de educație, dizabilitatea, orientarea sexuală, identitatea de gen și statutul intersexual.⁵ Statul român încalcă obligația de îndeplinire atunci când nu ia măsuri (inclusiv de natură legislativă) pentru a se asigura că informațiile exacte actualizate privind sănătatea sexuală și reproductivă sunt accesibile publicului și accesibile tuturor persoanelor, în formate adecvate și pentru a se asigura că toate instituțiile de învățământ integrează educația sexuală oferită imparțial și exact din punct de vedere științific, bazată pe dovezi, adecvată vârstei și cuprinzătoare, în planurile lor de învățământ.⁶

2. Libertatea de opinie și exprimare

Asigurarea și primirea unei educații sexuale fără teama de persecuție sunt protejate de libertatea de opinie și de exprimare în temeiul Articolului 19 din Convenția

¹ Articolele 13 și 14 din Convenția Internațională referitoare la Drepturile Economice, Sociale și Culturale („PIDESC”), ratificată de România la data de 9 decembrie 1974.

² Articolele 2(2) și 3 din ICESCR.

³ E/C.12/GC/22, par. 9.

⁴ *Ibid.*, par. 18.

⁵ *Ibid.*, par. 19.

⁶ *Ibid.*, par. 63.

Internațională referitoare la Drepturile Civile și Politice („ICCPR”).⁷ Dreptul include libertatea absolută de a avea opinii de orice fel și interdicția absolută concurentă de a restricționa drepturile persoanelor pe baza opiniilor lor. Libertatea de exprimare, conform articolului 19 (2), include libertatea de a căuta, primi și transmite informații și idei de orice fel, indiferent de frontiere, fie verbal, fie în scris sau sub formă tipărită, ca artă sau prin orice alt mijloc la alegere.

Restricțiile împotriva drepturilor consacrate în Articolul 19 (2) trebuie să respecte cerințele prevăzute în Articolul 19 (3). Asta înseamnă că restricțiile trebuie să urmărească unul dintre obiectivele legitime enumerate în mod exhaustiv, trebuie să fie prevăzute de lege și trebuie să fie necesare și proporționale pentru a-și atinge funcția de protecție. Statului român nu poate demonstra ca are nicio justificare pentru care restricționează accesul la informații și educație în această sferă. În ceea ce privește argumentele bazate pe morală, Comitetul pentru Drepturile Omului (ONU) a afirmat, în general, că „acest motiv nu ar trebui utilizat pentru a proteja modalitățile în care este înțeleasă moralitatea, care derivă exclusiv dintr-o singură tradiție socială, filozofică sau religioasă și orice astfel de restricții trebuie înțelese prin prisma caracterului universal al drepturilor omului, al pluralismului și al principiului non-discriminării”.⁸ Așadar, argumentele legate de morală nu pot fi acceptate atâta timp cât nu sunt compatibile cu alte drepturi protejate de legislația internațională privind drepturile omului, cum ar fi drepturile copilului, dreptul la sănătate, principiul egalității.

3. Dreptul persoanei de a avea acces la cel mai înalt standard de sănătate fizică și mentală pe care îl poate atinge

Articolul 12 (1) din ICESCR prevede că statele au recunoscut dreptul fiecărei persoane de a avea acces la cel mai înalt standard de sănătate fizică și mentală pe care îl poate atinge. În Comentariul său general nr. 14, Comisia pentru Drepturi Economice, Sociale și Culturale (ONU) interpretează dreptul la sănătate ca un drept inclusiv, care se extinde nu numai asupra asistenței medicale oportune și adecvate, ci și asupra accesului la educație și informații legate de sănătate, inclusiv cu privire la aspectele ce vizează sănătatea sexuală și reproductivă.⁹

⁷ Convenția Internațională referitoare la Drepturile Civile și Politice („ICCPR”), ratificată de România în data de 9 decembrie 1974.

⁸ CCPR/C/GC/37, par. 46.

⁹ E/C.12/ 2000/4, par. 11.

În consecință, statul român are obligația de a se abține de la a cenzura, reține sau denatura în mod intenționat informațiile legate de sănătate, inclusiv cele referitoare la educația sexuală și altele de acest gen, precum și de a se abține de la a împiedica participarea oamenilor la chestiuni legate de sănătate.¹⁰ Obligațiile statului român includ și promovarea educației pentru sănătate, precum și campaniile de informare, în special în ceea ce privește sănătatea sexuală și reproductivă.¹¹

Prin Observațiilor Finale din data de 9 decembrie 2014, Comisia pentru Drepturi Economice, Sociale și Culturale (ONU) a solicitat României să adopte o strategie națională privind sănătatea sexuală și reproductivă, inclusiv punerea în aplicare a unui program cuprinzător și obligatoriu privind sănătatea sexuală și reproductivă în școli.¹² Mai recent, ultimul Raport al Grupului de Lucru al Universal Periodic Review privind România (...) la recomandarea din paragraful 109.112, prevede: "Asigurați o educație sexuală cuprinzătoare și adecvată vârstei, inclusiv cu privire la prevenirea sarcinilor nedorite",¹³ recomandare care a fost acceptată de România.

4. Nediscriminarea și asigurarea drepturilor egale femeilor și fetelor

Convenția privind eliminarea tuturor formelor de discriminare împotriva femeilor („CEDAW”)¹⁴ garantează dreptul femeilor și fetelor de a accesa informații educaționale specifice pentru a ajuta la asigurarea sănătății și bunăstării familiilor, inclusiv informații și sfaturi privind planificarea familială (Articolul 10 (h)). Comitetul pentru Eliminarea Discriminării împotriva Femeilor (ONU) a recomandat statelor să elaboreze și să introducă programe de învățământ obligatorii adecvate vârstei, bazate pe dovezi și științifice, la toate nivelurile de educație, care să acopere informații cuprinzătoare privind sănătatea și drepturile sexuale și reproductive, pentru a reduce violența împotriva fetelor și femeilor asociate cu instituțiile de învățământ și cu școlarizarea, protejând astfel dreptul acestora de a fi tratate cu respect și demnitate.¹⁵ În Recomandarea sa generală nr. 24, Comitetul recomandă în continuare Statelor-părți să

¹⁰ *Ibid.*, par. 34.

¹¹ *Ibid.*, par. 36.

¹² E/C.12/ROU/CO/3-5, par. 22.

¹³ A/HRC/23/5.

¹⁴ Convenția privind eliminarea tuturor formelor de discriminare împotriva femeilor („CEDAW”), ratificată de România la data de 7 ianuarie 1982.

¹⁵ CEDAW/C/GC/36, par. 69 (i).

pună perspectiva de gen în centrul tuturor politicilor și programelor care afectează sănătatea femeilor¹⁶ și să asigure eliminarea tuturor barierelor din calea accesului femeilor la servicii de sănătate, educație și informații, inclusiv în domeniul sănătății sexuale și reproductive și, în special, să aloce resurse pentru programele adresate adolescenților în scopul prevenirii și tratării bolilor cu transmitere sexuală, inclusiv HIV/SIDA.¹⁷

5. Educația în domeniul sănătății este o măsură cheie în combaterea violenței de gen

În Recomandarea sa generală Nr. 35 privind violența bazată pe gen împotriva femeilor, actualizând recomandarea generală nr. 19, Comitetul privind Eliminarea tuturor Formelor de Discriminare împotriva Femeilor constată că, pentru a preveni violența bazată pe gen împotriva femeilor, statele ar trebui să asigure integrarea conținutului privind egalitatea de gen în programele de învățământ de la toate nivelurile de învățământ, atât publice, cât și private, încă din prima copilărie, și în programe educaționale ce adoptă o abordare prin prisma drepturilor omului.¹⁸ Conținutul ar trebui să vizeze roluri stereotipe de gen și să promoveze valorile egalității de gen și ale non-discriminării, inclusiv masculinități nonviolente, și să asigure educație sexuală cuprinzătoare adecvată vârstei, bazată pe dovezi și corectă din punct de vedere științific pentru fete și băieți.¹⁹

În Observațiile Finale din data de 24 iulie 2017, Comitetul pentru eliminarea discriminării împotriva femeilor a recomandat României să introducă educație obligatorie adecvată vârstei privind sănătatea și drepturile sexuale și reproductive în programa școlară.²⁰

6. Accesul la educație pentru sănătate sexuală și reproductivă este un drept al copilului

Comitetul pentru Drepturile Copilului (ONU) a subliniat că nu ar trebui să existe bariere în calea bunurilor, informațiilor și consilierii cu privire la drepturile de sănătate sexuală și reproductivă pentru toți copiii și că trebuie depuse eforturi speciale pentru a depăși barierele stigmatizării și ale fricii pe care le întâmpină, printre altele,

¹⁶ A/54/38/Rev.1, par. 31 (a).

¹⁷ *Ibid.*, par. 31 (b).

¹⁸ CEDAW/C/GC/35, par. 35 (a).

¹⁹ *Ibid.*

²⁰ CEDAW/C/ROU/CO/7-8, par. 33 (b).

adolescenții care fac parte din comunitatea LGBTI pentru a avea acces la astfel de servicii.²¹ Toți adolescenții ar trebui să aibă acces la servicii, informații și educație gratuite, confidențiale, adaptate vârstei lor și non-discriminatorii privind sănătatea sexuală și reproductivă, disponibile atât online, cât și fizic.²²

În consecință, România ar trebui să adopte politici cuprinzătoare de sănătate sexuală și reproductivă, sensibile la gen și sexualitate, pentru adolescenți, fără a exclude implicit anumite grupuri de adolescenți pentru că informația nu este relevantă pentru situația lor, ceea ce ar reprezenta discriminare.²³ În acest sens Comitetul pentru Drepturile Copilului, a menționat că educația pentru sănătate sexuală și reproductivă adecvată vârstei, cuprinzătoare și inclusivă, bazată pe dovezi științifice și standarde ale drepturilor omului și dezvoltată împreună cu adolescenții, ar trebui să facă parte din programa școlară obligatorie și să ajungă și la adolescenții care nu merg la școală.²⁴

În Observațiile finale din data de 13 iulie 2017, Comitetul pentru drepturile copilului a îndemnat România să extindă domeniul de aplicare al Programului național de sănătate sexuală și reproductivă (2013-2017) și să ofere o educație cuprinzătoare, adecvată vârstei, privind sănătatea sexuală și reproductivă.²⁵

Mai mult, Înaltul Comisar al Națiunilor Unite pentru Drepturile Omului a recunoscut că limitarea sau obstrucționarea informațiilor legate de sexualitate sau utilizarea materialelor care conțin stereotipuri și prejudecăți pot contribui la violență și pot expune tinerii care sunt homosexuali, lesbiene, bisexuali și transgender („LGBT”) la riscuri de sănătate. Prin urmare, el a recomandat statelor să asigure o educație sexuală cuprinzătoare adecvată vârstei, deoarece face parte din dreptul la educație și poate fi un instrument pentru combaterea discriminării.²⁶

7. Situația specială a fetelor adolescente

Raportorul Special al ONU pentru dreptul fiecărei persoane de a avea acces la cel mai înalt standard de sănătate fizică și mentală pe care îl poate atinge a subliniat faptul că lipsa accesului la servicii și informații sigure privind sănătatea reproductivă contribuie la faptul că fetele adolescente sunt printre cele mai expuse riscului de a muri

²¹ CRC/C/GC/20, par. 60.

²² *Ibid.*, Par. 59.

²³ *Ibid.*

²⁴ *Ibid.*, par. 61.

²⁵ CRC/C/ROU/CO/5, par. 36 (d).

²⁶ A/HRC/29/23, par. 57 și 79 (f); A/HRC/19/41, par. 61.

sau de a suferi de leziuni grave sau pe viață asociate cu sarcinile timpurii și cu nașterea.²⁷ El a recomandat statelor să introducă măsuri pentru a sensibiliza adolescenții cu privire la drepturile lor la sănătatea sexuală și reproductivă și la servicii și bunuri la nivel de familie, școală și comunitate și a insistat asupra faptului că educația sexuală adecvată vârstei, cuprinzătoare și inclusivă, bazată pe dovezi științifice și pe drepturile omului ar trebui să facă parte din programa școlară obligatorie, acordând atenție deosebită relațiilor, sexualității, egalității și identității de gen și caracteristicilor sexelor, inclusiv identității de gen neconforme, capacității de a fi părinți responsabili și comportamentului sexual și prevenirii sarcinii timpurii și a infecțiilor cu transmitere sexuală.²⁸

De asemenea, Grupul de Lucru privind discriminarea împotriva femeilor și fetelor a scos în evidență necesitatea accesului la educație imparțială și de calitate, inclusiv educație sexuală cuprinzătoare bazată pe dovezi, pentru a asigura accesul la îngrijiri medicale.²⁹ Grupul de Lucru a subliniat faptul că statele au obligația de a permite fluxului liber de informații despre problemele de sănătate, fără intervenția statului din motive morale sau de altă natură, și de a permite actorilor nestatali să disemineze informații, inclusiv referitoare la sexualitatea și serviciile de sănătate sexuală și reproductivă.³⁰ Astfel, cu ocazia vizitei efectuate în România în anul 2020 Grupul de Lucru și-a exprimat îngrijorarea că nu există o strategie națională cuprinzătoare privind sănătatea sexuală și reproductivă în România și că există lacune semnificative în ceea ce privește educația sexuală. De aceea, a concluzionat că educația sexuală cuprinzătoare, bazată pe drepturile omului și adecvată vârstei, trebuie urgent garantată tuturor copiilor.

Toate standardele de drepturile omului prezentate mai sus reprezintă obligații asumate de România la nivel internațional și se regăsesc în drepturile fundamentale garantate prin Constituția României.

²⁷ A/HRC/32/32, par. 5.

²⁸ *Ibid.*, par. 91.

²⁹ A/HRC/32/44 par. 95.

³⁰ *Ibid.*, par. 96.